

رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز از سرپرستی پایان‌نامه

غلام‌علی دهقانی*

چکیده

مقدمه: اطمینان از کسب تجربه پژوهشی توسط دانشجویان، یکی از مهم‌ترین اهداف فرایند انجام پایان‌نامه است و ارزشیابی میزان رضایتمندی دانشجویان از نحوه سرپرستی پایان‌نامه از مهم‌ترین چالش‌های این فرایند بشمار می‌آید. بنابراین، هدف این تحقیق بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز از سرپرستی پایان‌نامه بود.

روش‌ها: در یک مطالعه توصیفی-مقطعی، ۱۰۰ نفر از دانشجویان پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی که ضمن دفاع از پایان‌نامه در سال ۱۳۸۵ در مرحله دانش‌آموختگی قرار داشتند، به روش طبقه‌ای تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. داده‌ها توسط پرسشنامه (Postgraduate Research Experience Questionnaire) PREQ جمع‌آوری گردید. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی تجزیه و تحلیل شد.

نتایج: میزان رضایتمندی دانشکده‌های پزشکی $3/08 \pm 1/01$ ، داروسازی $3/37 \pm 0/85$ و دندان‌پزشکی $3/6 \pm 0/85$ بود و از نظر میزان رضایت از سرپرستی پایان‌نامه، بین سه دانشکده تفاوت معنی‌داری مشاهده شد. «دریافت راهنمایی مفید در خصوص ادبیات تحقیق» کم‌ترین میزان رضایت آزمودنی‌ها بود. بین رضایتمندی دانشجویان از نحوه سرپرستی پایان‌نامه و متغیرهای سن و نمره پایان‌نامه رابطه معنی‌داری مشاهده گردید.

نتیجه‌گیری: لازم است به سرپرستی پایان‌نامه به عنوان یک موضوع علمی که نیازمند آموزش است، توجه شود و در خصوص نحوه راهنمایی در راستای ادبیات پژوهش و موضوع تحقیق، برنامه‌ریزی‌های ویژه اعمال گردد.

واژه‌های کلیدی: رضایتمندی، دانشجوی، سرپرستی پایان‌نامه، ادبیات پژوهش.

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / زمستان ۱۳۸۸؛ ۹(۴): ۳۰۲ تا ۳۱۰.

مقدمه

پژوهش از پایه‌های اساسی و عمده در توسعه جوامع محسوب می‌گردد، بطوری که هیچ‌گونه حرکت علمی و منطقی بدون پشتوانه تحقیقات امکان‌پذیر به نظر نمی‌رسد. در واقع، پژوهش اصلی‌ترین نیروی محرکه جامعه در مسیر ترقی و توسعه است و یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه تلقی می‌گردد (۱ و ۲). مرکز ثقل و هسته اصلی هر

نظام آموزش عالی، فراگیران (دانشجویان) آن هستند و تمام تلاش بخش‌های مختلف دانشگاه، به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار و عملکرد دانشجویان انجام می‌گیرد. دانشجویان به عنوان دروندادهای نظام دانشگاهی، دارای ویژگی‌های ممتاز و با اهمیتی هستند. وضعیت آنها در هنگام ورود به دانشگاه، رفتارهای آموزشی آنان در حین تحصیل در دانشگاه و قابلیت‌های کسب شده آنان هنگام خروج از محیط آموزشی دانشگاه از مؤلفه‌های مهم و اساسی است که شایسته است به نحو مطلوب مورد بررسی علمی قرار گیرد (۳).

پژوهش در بُعد دانشجویی، اصلی‌ترین نمود خود را

* نویسنده مسؤول: غلام‌علی دهقانی، کارشناس ارشد مدیریت آموزشی و معاون مدیر امور دانشجویی، معاونت دانشجویی و فرهنگی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، خیابان دانشگاه، تبریز. ali_1018@yahoo.com
این مقاله در تاریخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۰ به دفتر مجله رسیده، در تاریخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۶ اصلاح شده و در تاریخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۷ پذیرش گردیده است.

نماید. این موارد عبارتند از: ایجاد یک ارتباط حرفه‌ای، ترغیب دانشجویان برای پژوهش، کمک به دانشجویان برای انتخاب موضوع تحقیق، کمک به دانشجویان برای تهیه یک طرح اولیه پژوهش، حمایت از پیشرفت اولیه دانشجویان، تشویق دانشجویان برای نوشتن، مساعدت در خصوص مشکلات علمی دانشجویان، مساعدت برای مشکلات شخصی و عمومی آنان، کمک به دانشجویان برای تکمیل نمودن تحقیق، راهنمایی برای آماده کردن و ارائه پایان‌نامه، کمک به آماده شدن آنها برای دفاع از پایان‌نامه (۹).

در تحقیقی عنوان شده است که استادان راهنما عمدتاً در مراحل اولیه پژوهش مانند راهنمایی برای انتخاب موضوع و تدوین طرح اولیه و همچنین مراحل آخرین آن مانند تدوین گزارش پایان‌نامه، بیش‌ترین حد راهنمایی را داشته‌اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که اگرچه بین کیفیت راهنمایی استادان راهنما بر حسب دانشکده و مرتبه علمی تفاوت وجود دارد، ولی این تفاوت معنادار نیست (۱۰). انجمن دانش‌آموختگان استرالیا در یک تحقیق گسترده، اطلاعات جمع‌آوری شده از کلیه دانشگاه‌های استرالیا در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ را مورد بررسی قرار داد. نتایج حاصل حاکی از آن بود که در سال ۲۰۰۰، میزان رضایت دانشجویان از سرپرستی پایان‌نامه ۷۸ درصد بوده و نسبت به سال ۱۹۹۹ حدود ۳ درصد افزایش داشته است (۱۱). در تحقیق دیگری که توسط مؤسسه تکنولوژی ملبورن رویال به عمل آمد، میزان رضایت دانش‌آموختگان در خصوص تلاش استاد راهنما برای درک مشکلاتی که دانشجویان با آنها روبرو بوده‌اند برابر ۷۰ درصد و میزان راهنمایی‌های استاد راهنما برای ادبیات پژوهش در حدود ۴۵ درصد بوده است (۱۲). نتیجه تحقیق دانشگاه ادینبورگ انگلستان نشان می‌دهد که در سال ۲۰۰۴-۵، سرپرستی پایان‌نامه ۸۴ درصد رضایت دانشجویان را کسب کرده که نسبت به سال ۲۰۰۳-۴ کاهش ۵ درصدی داشته است (۱۳). گزارش نهایی آکادمی

در واحد پایان‌نامه نمایان ساخته و دانشجویان با انتخاب این واحد، قدرت ابتکار، اعتماد به نفس و پشتکار خود را با روح جستجوگر خویش در هم آمیخته و حاصل آن را در قالب پایان‌نامه ارائه می‌دهند. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که پایان‌نامه، نخستین گام نظام‌مند در بُعد پژوهش است که دانشجویان با آن آشنا می‌شوند (۴). برای پایان‌نامه‌ها اهمیت فراوانی قائل شده‌اند بطوری که بسیاری از تحقیقات پیمایشی، توصیفی و یا تجربی توسط دانشجویان انجام می‌شود و کار آنها، سرآغاز یک سلسله پژوهش‌های مفصل‌تر و اساسی‌تر می‌گردد. چکیده‌هایی که بطور روزآمد و مرتب از پایان‌نامه‌ها در کشورهای پیشرفته جهان تهیه می‌شود، حاکی از اهمیت آن است (۵).

پایان‌نامه به معنای تأییدی برای تلاش‌های یک دانشجو بوده و نشانگر فعالیت‌های منسجم او می‌باشد که با راهنمایی استادان راهنما و مشاور آن به پایان می‌رسد (۶). نوشتن پایان‌نامه، آخرین مرحله دوره‌های تحصیلات تکمیلی است، آخرین مرحله‌ای که آغازین گام تحقیق و پژوهش جدی در عرصه‌های علمی بشمار می‌آید. سیر طبیعی و منطقی رسیدن به این مرحله آن است که در طول دوران تحصیل، پس از گذراندن واحدهای روش تحقیق و انجام تکالیف پژوهشی، اندک اندک استعداد پژوهش در دانشجو شکوفا، و توان انجام یک تحقیق علمی در وی ایجاد شود تا سرانجام میزان استعداد و توان پژوهشی او در پایان‌نامه متجلی گردد. اما این روند به دلایل مختلفی که بررسی آنها فرصت دیگری می‌طلبد، چنان که باید طی نشده و جدی گرفته نمی‌شود (۷).

سرپرستی پایان‌نامه (استاد راهنما) مهم‌ترین روش برای ایجاد یک قرارداد یادگیری بین دانشجویان و اساتید راهنما، ایجاد اهداف پژوهشی روشن برای یک نیم‌سال و شفاف‌سازی نقش‌های دانشجویان و سرپرستان می‌باشد (۸). در سرپرستی یک پژوهش (پایان‌نامه)، مواردی وجود دارد که بسیار پیچیده و با اهمیت هستند و استاد راهنما با رعایت این موارد می‌تواند تحقیق دانشجو را سرپرستی

پژوهش حاضر مشارکت نمودند. با توجه به اینکه جامعه مورد بررسی از دانشجویان رشته‌های پزشکی، دندان-پزشکی و داروسازی تشکیل شده بود و نسبت جمعیت هر رشته با هم تفاوت داشت، بنابراین، برای رعایت شانس‌ی برابر برای همه افراد جامعه و همچنین رعایت تناسب حجم افراد هر رشته، از روش نمونه‌گیری تصادفی از نوع طبقه‌ای (سه‌میه‌ای) استفاده شد.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه PREQ (Postgraduate Research Experience Questionnaire)

بود که از یک منبع معتبر علمی استخراج شد (۱۸). این پرسشنامه مشتمل بر دو بخش است: بخش اول، شامل سؤالات مربوط به خصوصیات فردی (سن، جنس، وضعیت تأهل، سنوات تحصیلی، معدل کل و نمره پایان‌نامه) و بخش دوم، شامل سؤالات مربوط به سنجش رضایتمندی دانشجویان بود که به روش پنج درجه‌ای لیکرت طراحی شد. این پرسشنامه بطور استاندارد شش حیطه را مورد بررسی قرار می‌دهد: سرپرستی پایان‌نامه، جو پژوهشی، توسعه مهارت، زیرساخت، آزمون پایان‌نامه و اهداف و انتظارات، که با توجه به هدف پژوهش حاضر، سؤالات مربوط به عامل سرپرستی پایان‌نامه با تعداد ۸ گویه مورد استفاده قرار گرفت و دیدگاه افراد مورد مطالعه با طیف پنج درجه‌ای لیکرت (نمره یک برای «خیلی کم»، دو برای «کم»، سه برای «متوسط»، چهار برای «زیاد» و پنج برای «خیلی زیاد») مورد اندازه‌گیری قرار گرفت (نمره کل پرسشنامه از یک تا صفر محاسبه شد).

گویه‌های پرسشنامه پس از ترجمه در چندین نوبت بازنگری شد و در نهایت، روایی محتوای آن با نظرخواهی از اساتید و صاحب‌نظران مورد تأیید قرار گرفت و برای سنجش پایایی ثبات درونی پرسشنامه، با یک مطالعه آزمایشی بر روی ۲۵ نفر، ضریب آلفای کرونباخ برابر $\alpha = 0.935$ به دست آمد.

با توجه به اطلاعات دریافتی از آموزش دانشکده‌ها مبنی بر اتمام مرحله دفاع و دریافت نمره پایان‌نامه توسط

آموزش عالی انگلستان نیز حاکی از آن است که پاسخ-دهندگان، عامل سرپرستی پژوهش را مهم‌ترین عامل در موفقیت برنامه‌های پژوهشی خود عنوان کرده‌اند (۱۴). دانشگاه جیمز کوک استرالیا در گزارش خود نتایج مربوط به میزان رضایت دانشجویان از سرپرستی پایان‌نامه در سال ۲۰۰۷ را ۶۷/۶ درصد عنوان کرده‌اند که نسبت به سال ۲۰۰۶ کاهش ۱۲/۸ درصدی را نشان می‌دهد (۱۵).

دانش‌آموختگان یک گروه آموزشی، وضعیت کیفیت آموزشی و پژوهشی گذشته آن گروه را به خوبی به تصویر می‌کشند. آنان مهم‌ترین برون‌داد نظام دانشگاهی هستند و قابلیت‌های آنها در سه بعد دانش، نگرش و مهارت قابل ارزیابی می‌باشد (۱۶). دانشگاه‌ها و نهادهای آموزش عالی کشور، به دلیل گرفتاری‌ها و مسائل متعدد، کمتر فرصت این را داشته‌اند تا بر نظرات دانشجویان و دانش‌آموختگان خود، که دریافت‌کنندگان اصلی آموزش عالی هستند، وقوف پیدا کنند و بررسی نمایند که آیا آموزش عالی در بستری صحیح و مناسب حرکت می‌کند و یا این چنین نیست و کوشش‌ها فاقد جهت هستند (۱۷). سرپرستی پایان‌نامه یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در فرایند انجام پایان‌نامه می‌باشد که ارزیابی نظرات دانشجویان و شناسایی موارد مربوط به نارضایتی آنها در خصوص کیفیت سرپرستی پایان‌نامه نقش بسزایی در ارتقای کیفیت تحقیق دانشجویی خواهد داشت. بنابراین، تحقیق حاضر با هدف بررسی میزان رضایت دانشجویان رشته‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تبریز از سرپرستی پایان‌نامه طراحی گردید.

روش‌ها

این بررسی، مطالعه‌ای توصیفی-مقطعی است که در سال ۱۳۸۵ در دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام گرفت. جامعه آماری را ۱۳۶ نفر از دانشجویان که در شرف دانش‌آموختگی بودند، تشکیل می‌داد که از این تعداد، ۱۱۴ نفر از تاریخ ۸۵/۵/۱ تا ۸۵/۱۰/۱ بر حسب تاریخ دفاع، در

سطح همه دانشکده‌ها برابر $3/31 \pm 95$ بود. دانشکده‌های پزشکی ($3/08 \pm 0/01$)، داروسازی ($3/37 \pm 0/85$) و دندان-پزشکی ($3/6 \pm 0/85$) به ترتیب کمترین تا بیشترین میانگین رضایت افراد مورد مطالعه را به خود اختصاص دادند. همان‌گونه که در جدول یک مشاهده می‌شود، نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه نشان داد که بین دانشکده‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی از نظر میزان رضایت از تجربه پژوهشی ناشی از سرپرستی پایان‌نامه تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F=3/35$ و $p=0/039$). با استفاده از آزمون تعقیبی توکی، تفاوت میانگین‌ها بین دانشکده‌های پزشکی و دندان‌پزشکی به شکل معناداری خود را نشان داد.

بررسی میزان رضایتمندی آزمودنی‌ها در خصوص گویه‌های مرتبط با سرپرستی پایان‌نامه (جدول ۱) حاکی از آن است که در سطح هر سه دانشکده و همچنین دانشگاه، بیشترین رضایتمندی مربوط به «دسترسی به استاد راهنما در طول فرایند انجام پایان‌نامه» با میانگین $3/71 \pm 1/08$ و کمترین رضایتمندی به «دریافت راهنمایی‌های مفید از استاد راهنما در مورد ادبیات تحقیق» با میانگین $2/80 \pm 1/25$ مربوط می‌باشد. میانگین رضایت کلی دانشجویان از تجربه پژوهشی سرپرستی پایان‌نامه به میزان ۵۸ درصد بود. نتایج آزمون‌های t برای گروه‌های مستقل نشان داد که بین دو گروه دانشجویان مذکر و مؤنث و همچنین دانشجویان مجرد و متأهل از لحاظ میزان رضایتمندی از سرپرستی پایان‌نامه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشخصات فردی و میزان رضایت دانشجویان از تجربه پژوهشی ناشی از سرپرستی پایان‌نامه محاسبه گردید، به جز ارتباط مثبت ضعیف متغیرهای سن ($r=0/20$ و $p<0/043$) و نمره پایان‌نامه ($r=0/21$ و $p<0/030$) با میزان رضایت در سایر موارد ارتباط معناداری به دست نیامد.

مشمولین نمونه آماری (اسامی آنها به تفکیک دانشکده و به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی از قبل مشخص شده بود)، پرسشنامه به صورت دستی به افراد مورد نظر ارائه و پس از تکمیل نسبت به جمع‌آوری آنها اقدام شد. تحلیل آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-15 انجام گردید. علاوه بر آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) از آزمون‌های تحلیل واریانس یک طرفه (ANOVA) برای مقایسه میانگین نمره رضایت دانشجویان در سطح دانشکده‌ها، آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه رضایتمندی دانشجویان با متغیرهای سن، سنوات تحصیلی، معدل کل و نمره پایان‌نامه و آزمون t برای بررسی تفاوت رضایتمندی دانشجویان بر اساس متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل مورد استفاده قرار گرفت.

نتایج

از مجموع ۱۱۴ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۱۰۰ عدد پرسشنامه کامل و قابل بررسی بود ($\text{response rate}=87/7$) توزیع پاسخ‌دهندگان در دانشکده‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی به ترتیب برابر ۴۷، ۲۸ و ۲۵ درصد بود. زنان ۵۳ نفر (۵۳ درصد) و مردان ۴۷ نفر (۴۷ درصد) افراد مورد مطالعه را تشکیل دادند، ۶۰ نفر (۶۰ درصد) از پاسخ‌دهندگان مجرد و ۴۰ نفر (۴۰ درصد) متأهل بودند. میانگین سن پاسخ‌دهندگان $27 \pm 4/6$ سال بود که ۵۱ نفر (۵۱ درصد) آنها در محدوده سنی ۲۳ تا ۲۵ و ۴۹ نفر (۴۹ درصد) در محدوده سنی ۲۶ تا ۴۴ قرار داشتند. چهل و پنج نفر (۴۵ درصد) آنها در طول تحصیل به همراه خانواده (خانه پدری)، ۳۷ درصد در خوابگاه مجردی، ۱۳ نفر (۱۳ درصد) در خانه شخصی مجردی و تنها ۵ نفر (۵ درصد) در خوابگاه متأهلی ساکن بودند. نتایج حاکی از آن بود که میانگین کل رضایتمندی در

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار نمرات رضایتمندی دانشجویان از سرپرستی پایان‌نامه به تفکیک دانشکده

عنوان عبارت	پزشکی	دندان‌پزشکی	داروسازی	کل
دسترسی به استاد راهنما در طول فرایند انجام پایان‌نامه	۳/۴۹±۱/۱۹	۳/۹۶±۰/۸۸	۳/۸۴±۱/۰۲	۳/۷۱±۱/۰۸
تلاش قابل قبول استاد راهنما برای درک مشکلات دانشجوی	۳/۱۵±۱/۳۱	۳/۷۱±۱/۱۸	۳/۵۲±۱/۲۲	۳/۴۰±۱/۲۷
ارائه منابع و اطلاعات تکمیلی مرتبط با موضوع پایان‌نامه توسط استاد راهنما	۲/۹۱±۱/۳۱	۳/۵۴±۱/۰۷	۳/۳۲±۱/۰۶	۳/۱۹±۱/۲۱
دریافت راهنمایی‌های مفید از استاد راهنما در خصوص انتخاب موضوع	۳/۰۲±۱/۱۸	۳/۵۰±۱/۱۳	۳/۲۴±۱/۳۳	۳/۲۱±۱/۲۱
دریافت نظرات مفید از استاد راهنما برای پیشرفت پایان‌نامه	۲/۸۹±۱/۳۰	۳/۵۷±۱/۱۰	۳/۳۶±۱/۱۸	۳/۲۰±۱/۲۴
دریافت راهنمایی‌های مفید از استاد راهنما در مورد ادبیات تحقیق	۲/۵۷±۱/۲۸	۳/۳۲±۱/۱۲	۲/۶۴±۱/۲۲	۲/۸۰±۱/۲۵
پی بردن به انتظارات علمی استاد راهنما در فرایند انجام پایان‌نامه	۳/۱۵±۱/۳۳	۳/۷۵±۰/۸۸	۳/۴۸±۱/۰۰	۳/۴۰±۱/۱۶
آگاهی از اهم مطالب ضروری برای دفاع از پایان‌نامه توسط استاد راهنما	۳/۴۷±۰/۹۰	۳/۸۶±۰/۸۴	۳/۵۶±۰/۸۲	۳/۶۰±۰/۸۷
میانگین کل	۳/۰۸±۰/۰۱	۳/۶±۰/۸۵	۳/۳۷±۰/۸۵	۳/۳۱±۰/۹۵

بحث

در این مطالعه، رضایت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز از سرپرستی پایان‌نامه مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس یافته‌های این پژوهش، میانگین رضایت کلی دانشجویان از تجربه پژوهشی ناشی از سرپرستی پایان‌نامه ۵۸ درصد می‌باشد. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نتایج مطالعات مختلف در دیگر کشورهای دنیا حاکی از آن است که میزان رضایت دانشجویان از تجربه پژوهشی ناشی از سرپرستی پایان‌نامه در دانشگاه علوم پزشکی تبریز در مقایسه با سایر دانشگاه‌های خارجی در سطح پایین‌تری قرار دارد. بطوری که نتایج حاصل از بررسی انجمن دانش‌آموختگان استرالیا حاکی از آن است که در سال ۲۰۰۰، میزان رضایت دانشجویان از سرپرستی پایان‌نامه در سال ۲۰۰۰ برابر ۷۸ درصد بوده است (۱۱). نتایج تحقیق دانشگاه ادینبورگ انگلستان نیز نشان می‌دهد که در سال ۲۰۰۴-۵ میزان رضایت دانشجویان از عامل سرپرستی پایان‌نامه برابر ۸۴ درصد بوده است (۱۳). همچنین میزان رضایت از سرپرستی پایان‌نامه در دانشگاه جیمز کوک استرالیا برای سال ۲۰۰۷، ۶۷/۶ درصد گزارش شده است (۱۵). نخستین شرط راهنمایی اثربخش عبارت است از

مشارکت فعال در اجرای پژوهش و توانایی تحلیل مسائل و مراجعه به تجربه پژوهشی خود، بدون این اصل، درک مشکلات و مسائل دانشجوی یا درک نیازهای متفاوت در مراحل مختلف پایان‌نامه دشوار خواهد بود (۱۷). استاد راهنما باید خود واجد مهارت‌های لازم پژوهشی، همچون انتخاب و اصلاح روش‌های تحقیقاتی، اجرای میدانی یا آزمایشگاهی کار، تحلیل و تفسیر اطلاعات و ارائه نتایج به شکل عملی باشد. اینها همان توانایی‌ها و مهارت‌هایی است که دانشجوی به کسب آنها نیاز دارد. در عین لزوم آشنایی با این مهارت‌های تخصصی، استادان راهنما باید اصول زیربنایی این مهارت‌ها را درک کنند و میزان اعتماد به نفس دانشجویان را، که خود واجد آن هستند، دریابند. مدیریت خوب مستلزم چیزی بیش از ارجاع دادن دانشجویان به منابع تخصصی است. برای راهنمایی درست و خوب، جز اجرای دروس تجربی و آشنایی با رویکرد خودمان، به چیزهای دیگری هم نیاز است. مهارت‌های بین فردی و آموزشی در پژوهش وجود دارند که از زمان نخستین ملاقات با استاد تا زمان دفاع و حتی پس از انتشار پایان‌نامه، ایفای نقش می‌کنند. درک این مهارت‌ها همچون مهارت‌های برنامه‌ریزی و ساختارمند کردن پروژه تحقیق برای دانشجو اهمیت دارد.

البته این کار در گرو این است که استادان اطلاعات و دانش خود را همسو با نیازهای دانشی و مهارتی دانشجویان روزآمد کنند و مهارت‌های تعاملی خود را گسترش دهند، و همچنین، از راهنمایی متناسب با ایجاد باور و انگیزه در دانشجویان برای انجام فعالیت‌های پژوهشی استفاده کنند. بطور کلی، راهنمایی اجرای پژوهش و پروژه، احتمالاً پیچیده‌ترین و ظریف‌ترین شکل آموزش است که اساتید در آن مشارکت می‌ورزند. این کافی نیست که استادان راهنما فقط پژوهشگران مجربی باشند، گر چه این امر اهمیت دارد، اما آنها باید بتوانند در دریای پژوهش شناور شوند و دانش‌ها، شیوه‌ها و روش‌هایی را تحلیل نمایند که پژوهش را اثربخش می‌سازند. اما گاهی لازم است که از این نیز فراتر رفته، از این مهارت برخوردار باشند که دانشجویان تحصیلات تکمیلی را قادر به کسب آن روش‌ها نمایند، بی آن که پیشرفت عقلانی آنان دچار انحراف یا رکود شود. بطور خلاصه، برای اینکه استادان راهنما، راهنمای خوبی برای اجرای پژوهش باشند، باید پژوهشگری توانا و استاد راهنمایی مؤثر باشند.

محدودیت اصلی این مطالعه، تغییر برنامه زمانی جلسه دفاع برخی از دانشجویان و عدم رعایت کامل قوانین و مقررات آموزشی از طرف آموزش دانشکده‌ها بود بطوری که برخی از دانشجویان قبل از برگزاری جلسه دفاع، فرم تسویه حساب را از آموزش دانشکده مربوطه دریافت کرده و روند صحیح نمونه‌گیری را با مشکل مواجه ساخته بودند. برای رفع این مشکل، به صورت موردی، از زمان دقیق جلسه دفاع برای تمام دانشجویان مشمول نمونه آماری اطلاع یافته و پس از برگزاری جلسه دفاع و دریافت نمره پایان‌نامه توسط دانشجو، نسبت به تحویل پرسشنامه و دریافت آن پس از تکمیل اقدام شد.

با توجه به اینکه سرپرستی پایان‌نامه یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در رضایت‌مندی دانشجویان از تجربه پژوهشی ناشی از فرایند انجام پایان‌نامه می‌باشد، بنابراین،

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، بین دانشکده‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی از نظر میزان رضایت از تجربه پژوهشی ناشی از سرپرستی پایان‌نامه دانشجویان تفاوت معنی‌داری وجود داشت و دانشکده‌های دندان‌پزشکی، داروسازی و پزشکی به ترتیب بیشترین تا کمترین رضایت‌مندی دانشجویان را به دست آوردند که تفاوت میانگین‌ها بین دانشکده‌های پزشکی و دندان‌پزشکی به شکل معناداری خود را نشان داد. از طرف دیگر، گویه‌های «دسترسی به استاد راهنما در طول فرایند انجام پایان‌نامه» با ۶۸ درصد و میانگین $۳/۷۱ \pm ۱/۰۸$ و «دریافت راهنمایی‌های مفید از استاد راهنما در مورد ادبیات تحقیق» با ۴۵ درصد و میانگین $۲/۸۰ \pm ۱/۲۵$ به ترتیب بیشترین و کمترین میزان رضایت‌مندی آزمودنی‌ها را به خود اختصاص دادند. نتایج تحقیق مؤسسه تکنولوژی ملبورن رویال استرالیا نیز میزان رضایت دانشجویان از راهنمایی‌های استاد راهنما در خصوص ادبیات پژوهشی را در حدود ۴۵ درصد عنوان کرده است (۱۲). با توجه به سیاست‌های استادان مبنی بر تقویت روحیه جستجوگری و کسب تجربه‌های پژوهشی ناشی از فرایند انجام پایان‌نامه، استادان راهنما ترجیح می‌دهند که دانشجویان ما با اتخاذ روش‌های مناسب، شخصاً در جهت جستجوی منابع و اطلاعات مرتبط با ادبیات تحقیق گام برداشته و از این طریق مهارت‌ها و تجربه‌های لازم را کسب کنند. به نظر می‌رسد که ثبات مشاهده شده در نتایج پژوهش حاضر با نتیجه تحقیق مؤسسه ملبورن استرالیا نیز حاکی از همین علت باشد.

در پژوهش حاضر، در حالی که دانشجویان از دسترسی به استاد راهنمای خود بیشترین رضایت را داشته‌اند، در عین حال، از نحوه راهنمایی ایشان در خصوص ادبیات پژوهش، حداقل رضایت را عنوان کردند. استادان راهنما در فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان نقش انگیزشگر را ایفا می‌کنند و با ارتقای توانایی علمی آنان، روحیه پژوهشگری و تحقیق دانشجویان نیز تقویت می‌شود که

موضوع حاشیه‌ای در امر آموزش و پژوهش در نظر گرفته می‌شود، ضروری است که سیاست‌گذاران بخش آموزشی عالی کشور، به تمامی عوامل دخیل در فرایند سرپرستی پایان‌نامه، توجه خاص اعمال نموده و با فراهم نمودن زیرساخت‌ها، امکانات، فرایندها و دستورالعمل‌های مقتضی و اتخاذ تدبیرهای لازم از قبیل برگزاری سمینارها، همایش‌ها و کارگاه آموزشی برای اساتید راهنما و دانشجویان، گام‌های مؤثری در جهت افزایش رضایتمندی دانشجویان از سرپرستی پایان‌نامه و در نهایت، ارتقای کیفیت پژوهش‌های دانشجویی بردارند.

لازم است که مدیران و مسئولین آموزش عالی کشور برای تمام حیطه‌ها و عوامل دخیل در فرایند انجام پایان‌نامه، بخصوص عامل سرپرستی پایان‌نامه، توجه خاص اعمال نموده و با اتخاذ تدبیرهای لازم از قبیل برگزاری دوره‌های مستمر روش تحقیق برای اساتید راهنما و دانشجویان، در جهت افزایش رضایتمندی دانشجویان از سرپرستی پایان‌نامه و در نهایت ارتقای کیفیت پژوهش‌های دانشجویی کوشا باشند.

نتیجه‌گیری

با توجه به این که سرپرستی پایان‌نامه به عنوان یک

منابع

1. Aminipour MR, Ghasemi MH. [Evaluation of research proposals and medical students' theses]. Journal of Shaheed Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services 2000; 8(2): 86-90. [Persian]
2. Eftekharzadeh A. [National health research system from the viewpoint of international organization]. Tehran: Publication Center of Medical Sciences Research 2003. [Persian]
3. Mohammadi R, Fathabadi J, Yadegarzadeh GR, Mirzamohammadi MH, Parand K. [Quality evaluation in higher education: concepts, principles, approaches, criteria]. 1st ed. Tehran: Publication Center of National Organization for Educational Testing. 2006. [Persian]
4. Organi H, Mahdavi R, Farajallahi AR, Mahjale nayebe AR, Pourabbas R, Mohammad Alizad S, et al. [Aeen nameye negareshe payannamehaye daneshgahe olum pezeshkiye Tabriz]. Tabriz: Tabriz University of Medical Sciences. 2004. [Persian]
5. Pashasharifi H, Taleghani N. [Research methods in educational and behavioral sciences]. 3rd ed. Tehran: Roshd Pub. 1997. [Persian]
6. Khaki GR. [Raveshe tahghigh ba roykardi be payannamenevisi]. 1st ed. Tehran: Baztab Pub. 2003. [Persian]
7. Shamli AA. [Payannamenevisi (moshkelat, rahkarha, tajarob)]. Qum: Entesharate Moaseseye Amuzeshi va Pajhoheshi Imam Khomai. 2004. [Persian]
8. Ginns P. Institute for teaching and learning, level3. University of Sydney. [cited 2006 Jun 28]: Available from: <http://www.usyd.edu.au/research/opportunities/supervisors/762>
9. Davoudi S. Research supervision: what is involved and what is good practice? [cited 2005 Apr 5]. Available from: www.leedsmet.ac.uk/research/Supervising_PhD2.ppt
10. Nili MR, Nasr AR, Akbari NA. [Barrasiye keyfiyate rahnemaiye payannamehaye doreye karshenasiye arshad]. Danesh va Raftar. 2007; 24: 111-122. [Persian]
11. Pender J. Policy, planning academic support, PREQ report: 1999-2002. Postgraduate Research Experience Questionnaire. Graduate Careers Council of Australia. [cited 2006 Jun 25]: Available from: <http://www.ecu.edu.au/GPPS/qatl/assets/pdf/PREQRep2002.pdf>
12. Barnacle R. Postgraduate Research Experience Questionnaire: PREQ 2003. Summary of Results for Royal Melbourne Institute of Technology. [cited 2006 May 15]. Available from: <http://mams.rmit.edu.au/kfj8j9ypwtynz.pdf>
13. Jowett CL. Senatus postgraduate studies committee. Postgraduate Questionnaire for Research Students 2004/05. University of Edinburgh. [cited 2006 May 25]. Available from: http://www.aaps.ed.ac.uk/committees/spgsc/postgraduate_questionnaire.htm
14. Chris P, Andria H, Malgorzata K, Lee H. Postgraduate research experience survey: final report 2007. The

- higher education academy. United Kingdom. [cited 2007 Sep 20]. Available from: <http://hca.ltsn.ac.uk/assets/York/documents/ourwork/research/surveys/pres/PRESExecutiveSummary.pdf>
15. Rose R, Nick SR. PREQ report 2007. TLD teaching evaluation group. [cited 2007 Sep .12]. Available from: http://www.jcu.edu.au/teaching/idc/groups/public/documents/statistics/jcuprd_025473.pdf
  16. Bazargan A. [Educational evaluation: concepts, models and operational process]. 4th ed. Tehran: Samt. 2005. [Persian]
  17. Brown G, Atkins M. Effective Teaching in higher education. London UK: Routledge. 2002.
  18. Marsh HW, Rowe KJ, Martin A. PhD students' evaluations of research supervision: issues, complexities, and challenges in a nationwide Australian experiment in benchmarking universities. *Journal of Higher Education* 2002; 73(3): 313-48.

The Study of Students' Satisfaction with Thesis Supervision in Tabriz University of Medical Sciences

Dehghani G.

Abstract

Introduction: Ensuring research experience achievement by students is one of the most important goals of thesis conduction process and evaluating students' satisfaction with thesis supervision manner is one of the most imperative challenges of this process. Therefore, the aim of this study was to investigate the degree of students' satisfaction with thesis supervision in Tabriz University of Medical Sciences.

Methods: In a descriptive cross-sectional study, 100 medical, dental, and pharmaceutical students that had defended their thesis and were spending graduation time (in year 2006) were selected as study population through stratified random sampling. Data was gathered using Postgraduate Research Experience Questionnaire (PREQ) which its content validity was authenticated by experts and its internal consistency reliability was verified through a preliminary study. Data was analyzed by SPSS software using descriptive and inferential statistics.

Results: The satisfaction degrees for different schools were as follows: schools of medicine (3.8 ± 1.01), school of pharmacy (3.37 ± 0.85), and school of dentistry (3.6 ± 0.85) and there was a significant difference among the three schools regarding satisfaction degree with thesis supervision. Examinees' least satisfaction was with receiving useful instruction on research literature. A significant difference was observed between students' satisfaction with thesis supervision manner and variables of age and thesis score.

Conclusion: Considering the attained results, it is necessary to notice thesis supervision as a scientific subject requiring education. It is recommended to apply specific programming for instructional method used for research literature and research subject.

Keywords: Satisfaction, Student, Thesis supervision.

Address

Corresponding Author: Gholamali Dehghani, MS, Education and Research, Assistant manager (student activities), Student and Cultural Affairs. Tabriz University of Medical Sciences, University St, Tabriz, Iran.
E-mail: ali_1018@yahoo.com

Source: Iranian Journal of Medical Education 2010 Win; 9(4): 302-309.